*Asya Öğretim Dergisi* *www.e-aji.com*
*[Asian Journal of Instruction]* *e-ISSN:2148-2659*
*2013 – 1(2), 44-55*

# İLKÖĞRETİM 5.SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINDA KULLANILAN OKUMA METİNLERİNDE YER ALAN DEĞERLER

# VALUES IN THE READING PASSAGES THAT ARE USED IN ELEMENTARY SCHOOL 5TH GRADE SOCIAL SCIENCES TEXTBOOK

*Osman AKTAN, **Serkan PADEM

**ÖZET:** Bu araştırmanın amacı, İlköğretim 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan metinlerin içerdikleri değerleri belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2010–2011 eğitim-öğretim yılında İlköğretim okullarına ücretsiz dağıtılan bir adet 5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı, araştırmanın örneklemini ise 5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabından her üniteden random olarak seçilen 3 metin olmak üzere toplam 24 metin oluşturmaktadır. Örneklemi oluşturan metinler incelenerek, yapılan analizler sonucunda, metinlerde yer alan değerler tespit edilmiştir. İncelenen metinlerde en fazla bulunan değerler, barış, başarılı olmak, dayanışma, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik, değerleri, en az bulunan değerler ise açık fikirli olmak, aile birliğine önem vermek, güvenirlik, idealist olma, milli birlik şuuru, nezaket, özgürlük, özgüven, sabırlı olmak, temizlik ve yeniliklere açık olmak değerleridir. Metinlerde sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerden, sırasıyla sorumluluk, yardımseverlik, dayanışma, barış en fazla yer alan değerler olmuştur. Metinlerde sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerden aile birliğine önem vermek, adil olma, özgürlük, temizlik ve vatanseverlik değerleri en az yer alan değerler olmuştur. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda (4-5.Sınıf) yer alan değerlerden bağımsızlık, duyarlılık, dürüstlük, hoşgörü, misafirperverlik ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerine metinlerde yer verilmemiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler ders kitabına seçilecek metinlerin çocuklara değer kazandıracak nitelikte olmasına ve programda yer alan değerleri de temsil etmesinin önemi vurgulanmıştır.

**Anahtar kelimler:** Değerler, değerler eğitimi, okuma metni, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.

**ABSTRACT:** The purpose of this study is to detect the morals included in Primary School 5th grade Social Sciences textbook. The method of the research is based on qualitative research methodology. The data source of the study is composed of a 5th grade Social Sciences textbook which was distributed to Primary schools for free by the Ministry of Education in 2010-2011 education year. The sample of the study consists of 3 texts randomly chosen out of each unit, which are 24 in total. Morals were detected by examining and analyzing the texts. Among the text examined in the study, the most common morals were found to be peace, succeeding, cooperation, love, responsibility and charity. The least common morals were found to be open-mindedness, caring family unity, reliability, being idealist, belief of national unity, kindness, freedom, self-confidence, patience, cleanness and being open to innovation. The top 5 morals which also take place in Social Sciences curriculum was responsibility, charity, cooperation and peace. Caring family unity, being fair, freedom, cleanness and patriotism, which are also in Social Sciences curriculum, were found to be the least common ones. Morals such as independence, sensitivity, honesty, tolerance, hospitality and caring about being healthy, which can be seen in Social Sciences curriculum, were found not to have been included in the texts. In the end, the importance of choosing the right texts to teach morals to children and representing the morals included in the curriculum was emphasized.

**Key Words:**Values, values education, reading text, Social Studies Teaching Program, values education, 100 Basic Works

## GİRİŞ

Günümüzde her alanda, özellikle bilim ve teknolojide önemli gelişmeler meydana gelmektedir. Bu gelişmeler kimi zaman kişi ve toplumların yaşam standartlarını yükseltirken, bazen de

**Öğretmen, Düzce Milli Eğitim Müdürlüğü, aktanteacher@hotmail.com*
***Okutman, Düzce Üniversitesi, serkanpadem@duzce.edu.tr*

olumsuz sonuçlar meydana getirebilmektedir. Bu olumsuzluklar kişi ve toplum sağlığını bozan olaylara sebep olmaktadır. Tüm bu gelişmeler, eğitimin kişi ve toplum açısından önemini daha da arttırmıştır. Bu noktada eğitim, söz konusu gelişmelerin toplumlar üzerindeki olumsuz etkilerini olumlu yöne çevirmede hayati bir rol oynamaktadır. Bahsedilen bu olumsuzlukların kişi ve topluma olan etkilerinin asgariye indirilmesi, bunların zarar vermeyecek şekilde yönlendirilmesi eğitime bağlıdır (Keskin, 2008). Her toplumda eğitimin temel işlevlerinden birisi, toplumun kültürel mirasının birikimi ve sürekliliğini sağlamaktır. Bu miras yoluyla her kuşak kültür birikimi sürecini önceki kuşağın bıraktığı yerden devralarak sürdürebilmektedir. Bu devralma, o toplumun değerlerinin ve toplumsal normlarının (yapılması istenen ve istenmeyen) öğretilmesi yoluyla gerçekleşir. Bu görev, bir yandan doğru alışkanlık ve tutumların geliştirilmesini, diğer yandan zararlı olabilecek anti sosyal etkenlere karşı koymayı içine almaktadır (Tezcan, 1997).

Eğitim, belli bir toplumun idealine yönelik değerler sistemini bireylere iletmede önemli rol oynamaktadır. Okul, sosyalleşmede, diğer bir anlatımla değer kazandırmada etkili bir aracı kurumdur (Ercan, 2001). Okulların önemli görevi, kültür aktarımında okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek, ahlaki gelişimine katkıda bulunmak, karakterini ve benlik algısını olumlu yönde etkilemektir (Akbaş, 2004).

Devletler devamlılıklarını, örf, âdet, gelenek ve göreneklerinin yaşatılmasını eğitim ve eğitim sistemiyle gerçekleştirmektedir. Bir başka ifadeyle değerlerini eğitim sistemiyle aktarmaktadır. Bu aktarımda en önemli görevlerden biri de ilköğretim kurumlarına düşmektedir. Günümüz eğitimcileri araştıran, sorgulayan, düşünen insan tipinin nasıl yetiştirileceği üzerinde çalışmaktadır. İlköğretim kurumları da, bütün organlarıyla bu amaca hizmet etmektedir. Bu aktarımda en önemli öğelerden biri de ders kitaplarıdır (Sezer, 2006). Sosyal bilimler alanındaki yaygın kullanıma göre değerler, insanların davranışlarını yönlendirmede ve belirlemede, kendileri de dahil olmak üzere insanları ve olayları değerlendirmede kullandıkları ölçütler; ideal ve arzu edilen davranış ve yaşam biçimlerini ifade eden nesneleri aşan üst düzey kavramlar, belirli somut koşullar ve doğru karar vermede bireye yardımcı olan genel ilkeler gibi şekillerde de ele alınmaktadır (İmamoğlu ve Karakitapoğlu, 1999).

Temel insan hakları konusundaki gelişmeler herkese yetenek ve ilgileri doğrultusunda eğitim vermeyi zorunlu hale getirmektedir. Eğitim hedefleri de yeni değerler doğrultusunda yeniden şekillenmektedir. Bu nedenle, değerlerin de ortaya konması gerekmektedir (Özden, 2008). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile öğrencilere kazandırılması amaçlanan değerler belirlenmiştir. Bu değerler; **"**Adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, barış, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverliktir "(M.E.B, 2009).

Gelişmiş ülkelerde ise ders kitapları uzman ekipler tarafından kaleme alınmaktadır. Oluşturulan ekip içerisinde ana dili ders kitaplarının hazırlanmasında; metin seçiminden tutun, metinlerin uygun bir sıraya konması ve anlama sorularının hazırlanmasına kadar konusunda uzmanlaşmış kişiler bulunmaktadır (Sezer, 2005). Temel eğitim araç-gereçlerinden olan ders kitaplarının sahip olması gereken nitelikler, MEB. 2006 Ekim 2589 Sayılı Tebliğler Dergisi'nde belirtilmiştir.

Öğretim programları bireye kazandırılması düşünülen niteliklerin ana kaynağı ve sınırlarının belirleyicisidir. Ders kitaplarının en temel kaynağı da öğretim programlarıdır. Programlarda yer alan bilgi, beceri, değer ve tutumları öğrencilerin kazanmalarında öğretmen ve kullandığı araç gereçler etkilidir. En çok kullanılan materyal de ders kitaplarıdır (Kılıç ve Seven, 2002). Bu nedenle programda yer alan değerlerin ders kitaplarında ne derecede yer aldığı ve belirlenen değerleri destekleyip desteklemediği önemli bir konudur.

## Amaç

Ders kitaplarının öğretim süreci içinde, programın hedeflediği nitelikleri öğrencilere kazandırmasında etkili olması, ders kitaplarının daha özenli olarak hazırlanması ve kullanılması önemlidir. Bu çalışmada, ulaşılacak sonuçlar Sosyal Bilgiler ders kitabı hazırlayıcılarına, içerikte yer alan metinlerin programa uygun değerleri içermesi konusunda daha dikkatli olmaları konusunda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaçla, İlköğretim 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan metinlerin içerdikleri değerleri belirlemek amaçlanmıştır.

## YÖNTEM

### Araştırmanın Modeli

Bu çalışma betimsel bir çalışma olup araştırmada, tarama modeli kullanılmış ve konu hakkında mevcut olan durum belirlenmiştir. Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir (Karasar, 2008, s.183). Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar (Büyüköztürk vd., 2009, s.21).Araştırma da nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle nitel araştırma, kuram oluşturmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek 2008, 39). Büyüköztürk (2009) 'ün belirttiği gibi nitel araştırmaların amacı, katılımcıları kendi bakış açılarına göre anlamaya çalışmaktır. Bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir (Patton, 1997). Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış ise, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Sözü edilen ölçüt ya da ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek 2008).

### Veri Kaynağı ve Çalışma Grubunun Belirlenmesi

Araştırmanın veri kaynağını, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2010–2011 eğitim-öğretim yılında İlköğretim okullarına ücretsiz dağıtılan Koza yayınlarına ait bir adet 5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturmak için 5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan sekiz tema içerisinden, her temadan ölçüt olarak random seçilen üç metin olmak üzere toplam yirmi dört metin seçilmiştir. Araştırma çalışma grubunu oluşturan yirmi dört metin üzerinde yürütülmüştür. Aşağıda Tablo-1 de çalışma grubunu oluşturan metinlerin temalara göre dağılımı verilmiştir.

**Tablo-1:** Çalışma Grubunu Oluşturan Metinlerin Temalara Göre Dağılımı

| S.No | Tema Adı | Metin Adı |
|---|---|---|
| 1 | Haklarımı Öğreniyorum | Kitap Toplama Kampanyası |
| | | Sıra Bende |
| | | İnternet Haberi |
| 2 | Adım Adım Türkiye | Dini Bayramlar |
| | | İmece |
| | | Atatürk İlke ve İnkılapları |
| 3 | Bölgemizi Tanıyalım | Kabartma Harita Yapalım |
| | | Sönmeyen Meşale |
| | | Dikkat Çığ Tehlikesi |
| 4 | Ürettiklerimiz | Bize Hizmet Sağlayan Meslekler |
| | | Girişimcilik |
| | | Birlikte Başardık |
| 5 | Gerçekleşen Düşler | Bize Hizmet Sağlayan Meslekler |
| | | Girişimcilik |
| | | Birlikte Başardık |
| 6 | Toplum için Çalışanlar | En Mutlu Günümüz |
| | | Hastanelerimiz Olmasaydı |
| | | Sivil Toplum Kuruluşlarını Tanıyalım |
| 7 | Bir Ülke,Bir Bayrak | Devlet Her Zaman Vatandaşın Yanında |
| | | Bakanlıkları Tanıyoruz |

| | | |
|---|---|---|
| | | Bağımsızlığın Sembolleri |
| 8 | Hepimizin Dünyası | Diğer İlgi Alanlarımız |
| | | İletişim ve Ulaşım El Ele |
| | | Doğru Tanıtım |

Yukarıda tabloda da verildiği gibi çalışma grubu tüm temaların temsil edildiği şekilde oluşturulmuştur.

**Verilerin Analizi**

Betimsel analiz yaklaşımına göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analiz, bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilen işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamalarından oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.224). Bu haliyle araştırma; var olan durumu ortaya koyucu betimsel bir çalışmadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır.

İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk vd, 2009, s.263). İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2009, s.227).

İlgili alan yazını ve ilköğretim öğretim programlarında yer alan değerler göz önüne alınarak, kitaplardaki değerler incelenmiştir. Çalışma grubunda yer alan metinler okunarak, değerler tespit edilerek fişlenmiştir. Elde edilen verilerin geçerlik ve güvenirliği sağlanmıştır. Araştırmamız kapsamında geçerlik ve güvenirliği sağlamak amacıyla, aşağıdaki işlem basamakları uygulanmıştır:

**Geçerlik Çalışmaları:**

**1)İç geçerlik (İnandırıcılık) çalışmaları:**

**a)Uzun süreli etkileşim:** Araştırma kapsamında incelenen metinler, okundu. Her okumada ayrıntılı olarak veriler işlendi. Daha sonra her metin için tekrar tekrar geri bildirimlerde bulunarak verilere son şekilleri verildi. Bağlamın ifade ettiği değerin net olmadığı durumlarda, metinlerdeki ilgili bölümler tekrar okundu, en doğru değer yargısına ulaşmak için veriler üzerinde uzun süreli çalışıldı.

**b)Derinlik odaklı veri toplama:** Metinler ayrıntılı olarak okundu. Değer ifade eden tüm bölümler kodlandı. İlk okuma kapsamında metinlerden, 11 sayfa veri elde edildi. İkinci okumada yapılan düzeltmeler ile üçüncü okuma sonunda, en doğru şekilde değer içeren ve ifade eden 7 sayfalık bir veri elde edildi.

**c)Çeşitleme:** Metinlerde yer alan değerlerin tespit edilmesinde, belli bir değer listesi sınırlaması konulmamıştır. Kitaplardaki tüm değerler ayrıntılı olarak incelenmiş ve tespit edilmiştir.

**d)Uzman İncelemesi:** Metinlerin analiz edilmesi sırasında elde edilen değerler uzman görüşü alınarak veriler üzerinde değerlendirme yapılmış, uzman görüşüne göre veriler üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Uzman görüşüne göre veriler üzerinde son düzeltmeler yapıldıktan sonra, verilerin analiz ve yorumlanmasına geçilmiştir.

**e)Katılımcı teyidi:** Metinlerin öznel varsayımlardan kaynaklanacak hataları önlemek ve değer ifadelerini doğru tespit etmek amacıyla, yapılan araştırma sonuçları ile karşılaştırmalar yapılmış, ayrıca değerler ile ilgili yanlış değerlendirme yapmayı önlemek için, değerler ile ilgili uzman teyidi alınmıştır.Ayrıca araştırmacı tarafından değerler ile ilgili geri dönüşler yapılarak değerlerin doğru ve net olarak kodlanması sağlanmıştır.

**2)Dış geçerlik (Aktarılabilirlik) çalışmaları:**

**a)Ayrıntılı betimleme:** Araştırma kapsamında elde edilen ham veriler, değerlere göre betimlenerek kodlanmıştır. Kodlama yapılırken verilere sadık kalınmıştır. Bu amaçla her değer için, metinlerden doğrudan alıntılar kullanılarak, veriler betimlenmiştir.

**b)Amaçlı örnekleme:** Araştırmamızda 5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki metinlerin özelliklerini ortaya koymak amacıyla, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada temel ölçüt olarak tüm temalardan eşit sayıda metin seçilerek, örneklemi oluşturan her bir metin ile ilgili olarak ayrıntılı inceleme yapılmıştır. Bu da hem genele hem de özele yansıyan amaç gerçekleştirmiştir.

**Güvenirlik Çalışmaları:**

**1)İç güvenirlik (Tutarlık) çalışmaları:**

**Tutarlık incelemesi:** Araştırmada tutarlık incelemesini sağlamak için, her metin için birinci, ikinci ve üçüncü okumalar sonucunda elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Elde edilen verilerde kodlama ve değer ifadelerinde tutarlılık olduğu tespit edilmiştir**.**

**2)Dış güvenirlik (Teyit edilebilirlik) çalışmaları:**

**Teyit incelemesi:** Araştırma kapsamında elde edilen ham veriler, analiz aşamasına yapılan tablolar, sınıflandırmalar, ulaşılan yargılar, alınan notlar gerektiğinde bir incelemeye tabi tutulmak amacıyla saklanmıştır.

Çalışma grubu olarak seçilen metinler okunarak, metinlerde değer ifade eden bölümler belirlenerek kodlanmıştır. Kodlama yapılırken ilgili bölümü en iyi ifade eden değer ve alt değer ifadeleri seçilmiştir. Daha sonra kodlama sonucu elde edilen değerler gruplandırılmış, ortak temalar oluşturulmuştur. Verilerin çözümlenmesi sırasında özetle şu işlemler yapılmıştır:
1-Kitapların okunarak verilerin kodlanması
2-Ortak temaların bulunması
3-Kodların ve temaların ortak yönlerine göre düzenlenmesi
4-Bulguların tanımlanması ve yorumlanması

## BULGULAR

Araştırmanın amacını belirlemeye yönelik olarak, Koza yayınlarına ait 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan yirmi dört metin incelenmiştir. Araştırmanın problemine yönelik olarak, metinler üzerinde yapılan analiz sonucu elde edilen değerlere ilişkin tespitler Tablo-2 ‘de verilmiştir.

**Tablo-2** Çalışma Grubunu Oluşturan Metinlerde Yer Alan Değerlerin Temalara Dağılımı

| **Değerler** | **Temalar** | | | | | | | | **Toplam ( f )** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | 1.Tema ( f ) | 2.Tema ( f ) | 3.Tema ( f ) | 4.Tema ( f ) | 5.Tema ( f ) | 6.Tema ( f ) | 7.Tema ( f ) | 8.Tema ( f ) | |
| Açık Fikirli Olmak | | | | 1 | | | | | 1 |
| Adil Olma | | | | | | | 2 | | 2 |
| Aile Birliğine Önem Verme | | | | | | 1 | | | 1 |
| Azimli Olmak | | | | 1 | 1 | | | | 2 |
| Barış | 2 | 1 | | | | | | 5 | 8 |

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Başarılı Olmak | | | | 2 | 1 | 2 | | | 5 |
| Bilimsellik | | 2 | | | 1 | | | | 3 |
| Cesaret | | | | | 1 | 1 | | | 2 |
| Çalışkanlık | | | | 1 | 1 | | | | 2 |
| Dayanışma | | 5 | | 4 | | 2 | | 2 | 13 |
| Dostluk | | | | | | | | 2 | 2 |
| Fazilet | | 1 | | | | | | | |
| Fedakârlık | | | | | 1 | 2 | | | 3 |
| Güvenirlik | 1 | | | | | | | | 1 |
| İdealist Olmak | | | | | 1 | | | | 1 |
| Kardeşlik | 1 | 2 | | | | | | | 3 |
| Milli Birlik Şuuru | | 1 | | | | | | | 1 |
| Nezaket | | | | 1 | | | | | 1 |
| Özgürlük | | | | | | | 1 | | 1 |
| Özgüven | | | | 1 | | | | | 1 |
| Sabırlı Olmak | | | | | 1 | | | | 1 |
| Saygı | | 2 | | | 1 | | | | 3 |
| Sevgi | 2 | 2 | 1 | | | | | 8 | 13 |
| Sorumluluk | 6 | | | 2 | 1 | | 8 | 1 | 18 |
| Temizlik | 1 | | | | | | | | 1 |
| Ümitli Olmak | 1 | | 1 | | | | | | 2 |
| Vatanseverlik | | 1 | | | | | | | 1 |
| Vefa | | 2 | | | 1 | | | | 3 |
| Yardımseverlik | 2 | 4 | 1 | 1 | | 5 | 3 | | 16 |
| Yeniliğe Açık Olmak | | | | 1 | | | | | 1 |
| **Toplam ( f )** | 16 | 23 | 3 | 15 | 11 | 13 | 14 | 18 | 113 |

Tablo 2'de çalışma grubunda yer alan metinlerde yer alan değerlerin temalara dağılımı verilmiştir. Sosyal Bilgiler 5.sınıf ders kitabında yer alan metinlerde tespit edilen değerlerin dağılımı verilmiştir. İncelenen metinlerde değerler toplam (f=113) defa yer almıştır. Tabloya bakıldığında metinlerde en fazla yer alan değerlerin sırasıyla sorumluluk (f=18), yardımseverlik (f=16) , dayanışma (f=13), sevgi (f=13) ve barış (f=8) değerleri olduğu görülmektedir. Metinlerde en az yer alan değerler, sırasıyla açık fikirli olmak (f=1), aile birliğine önem vermek (f=1) , güvenirlik (f=1), idealist olma (f=1), milli birlik şuuru (f=1), nezaket (f=1) , özgürlük (f=1) , özgüven (f=1), sabırlı olmak(f=1), temizlik (f=1) ve yeniliklere açık olmak (f=1) değerleridir.

Tablo 2'de değerlerin temalara göre dağılımı incelendiğinde değerlerin en fazla dağılım gösterdiği temaların, sırasıyla 2.tema, 8.tema ve 1.tema olduğu, değerlerin en az dağılım gösterdiği temaların ise sırasıyla 3.tema, 5.tema ve 6.tema oldukları görülmektedir. Bir temaya düşen ortalama değer sayısı (Toplam Değer Sayısı/Tema Sayısı=Tema Ortalama Değer Sayısı) 14'tür.Değerlerin temalara dağılımları incelendiğinde 1.tema (f=16), 2.tema (f=23), 4.tema (f=15) , 7.tema (f=14) ve 8.tema (f=18) değerlerinin, tema ortalama değer sayısı (f=14) ve üstünde değere sahip oldukları, 3.tema (f=3), 5tema (f=11) ve 6.tema değerlerinin ise ortalama değer sayısının (f=14) altında oldukları görülmektedir.

5.Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metinlerde bulunan değerlerin yer alış durumlarını göstermek amacıyla, aşağıda metinlerde yer alan değerlere ilişkin doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

*Açık fikirli olmak ve değişken şartlara uyum sağlamak. Bu iki önemli özellik, belki de Vehbi Koç'un küçük bir bakkal dükkânının camekânıyla yetinmemesine neden oldu* (**Açık Fikirli Olmak Değeri**, Girişimcilik, s:105).

*Bağımsızlığımızın sembolü olan bayrağımızdaki beyaz renk Türk geleneğinde güç, adalet ve ululuğu sembolize eder (***Adil Olma Değeri**, Bağımsızlığın Sembolleri,s:169).

*Ailemizin en mutlu günü kendi evimize taşındığımız gündü* (**Aile Birliğine Önem Verme Değeri**, En Mutlu Günümüz, s:136).

*Hızlı düşünür. Kararlı ve azimli ve çalışkandır. Yeniliklere açıktır. İyi gözlem yapabilir. Hayal gücü yüksektir. Kendine güvenir* (**Azimli Olmak Değeri**, Girişimcilik, s:105).

*Turizm, ülkeler arası barışın sağlanmasında da önemli bir yer tutar. Ulu önderimiz Mustafa Kemal Atatürk de "Yurtta barış, dünyada barış" sözü ile anlaşmazlıkların barış yoluyla çözülebileceğini vurgulamıştır* (**Barış Değeri**, Doğru Tanıtım, s:197).

*Ameliyatın yapıldığı hastane doktorları "Ameliyat çok başarılı geçti." dedi* (**Başarılı Olmak Değeri**, Hastanelerimiz Olmasaydı, s:139).

*Atatürk'ün fikir hayatını oluşturan temel ilkelerin başında akılcılık, bilimsellik, toplumsal dayanışma, insan sevgisi, barışçılık ve evrensellik gelmektedir* (**Bilimsellik Değeri**, Atatürk İlke ve İnkılâpları, s:54).

*Toplum için çalışır. Çok okur, kendini sürekli geliştirir. Çok çalışkandır. Cesurdur, sabırlıdır. Zorluklardan yılmaz, gerektiğinde ölümü bile göze alır. Yalnız günü için değil, gelecek için çalışır* (**Cesaret Değeri**, Nasıl Bilim İnsanı Olunur?, s:123).

*Bilim insanları toplum için çalışan özverili ve çalışkan insanlardır* (**Çalışkanlık Değeri**, Nasıl Bilim İnsanı Olunur?, s:123).

*İmece Anadolu insanının dayanışmasının en güzel örneklerinden biridir* (**Dayanışması Değeri**, İmece, s:49).

*Kurtuluş savaşı bitiminde imzalanan barış antlaşmalarıyla dostlukları geliştirmiştir* (**Dostluk Değeri**, Doğru Tanıtım s:197).

*Cumhuriyet yüksek ahlaki değer ve niteliklere dayanan bir idaredir. Cumhuriyet fazilettir* (**Fazilet Değeri**, Atatürk İlke ve İnkılâpları, s:54).

*Bilim insanları toplum için çalışan özverili ve çalışkan insanlardır* (**Fedakârlık Değeri**, Nasıl Bilim İnsanı Olunur? s:123).

*Gülen yüzleri, sevinçle parlayan gözleri, her zaman sevgiye açık tertemiz yürekleri ile çocuklar, toplumların ortak umudu, aydınlık yarınların güvencesi, barışın, sevginin ve kardeşliğin temsilcileridir (***Güvenirlik Değeri**, İnternet Haberi, s:30).

*Toplum için çalışır. Çok okur, kendini sürekli geliştirir. Çok çalışkandır. Cesurdur, sabırlıdır. Zorluklardan yılmaz, gerektiğinde ölümü bile göze alır. Yalnız günü için değil, gelecek için çalışır* (**İdealist Olma Değeri**, Nasıl Bilim İnsanı Olunur?, s:123).

*Gülen yüzleri, sevinçle parlayan gözleri, her zaman sevgiye açık tertemiz yürekleri ile çocuklar, toplumların ortak umudu, aydınlık yarınların güvencesi, barışın, sevginin ve kardeşliğin temsilcileridir (***Kardeşlik Değeri**, İnternet Haberi, s:30).

*Kurtuluş savaşının kazanılmasında milli birlik ve dayanışma önemli bir rol oynamıştır* (**Milli Birlik Şuuru Değeri**, Atatürk İlke ve İnkılâpları, s:54).

*Ayrıca Pelin, Metin, Arda, nehir ve Emre'nin güler yüzlü ve nazik hareketleri de davetliler tarafından çok takdir görmüştü* (**Nezaket Değeri**, Birlikte Başardık s:108).

*Laiklik yalnız din ve dünya işlerinin ayrılması demek değildir. Tüm yurttaşların vicdan, ibadet ve din özgürlüğü de demektir (***Özgürlük Değeri**, Atatürk İlke ve İnkılâpları, s:54).

*Hızlı düşünür. Kararlı ve azimli ve çalışkandır. Yeniliklere açıktır. İyi gözlem yapabilir. Hayal gücü yüksektir. Kendine güvenir* (**Özgüven Değeri**, Girişimcilik, s:105).

*Toplum için çalışır. Çok okur, kendini sürekli geliştirir. Çok çalışkandır. Cesurdur, sabırlıdır. Zorluklardan yılmaz, gerektiğinde ölümü bile göze alır. Yalnız günü için değil, gelecek için çalışır* (**Sabırlı Olmak Değeri**, Nasıl Bilim İnsanı Olunur?, s:123).

*Bilim insanlarına ve yaptıklarına saygı göstererek, araştırmalarına katkıda bulunarak biz de insanlığa hizmet etmek için çaba göstermeliyiz* (**Saygı Değeri**, İnsanlığa Adanan Yaşamlar,s:121).

*Ben George. Buz patenini, bilgisayar oyunlarını ve Amerikan futbolu oynamayı severim. Müzik en sevdiğim dersler arasındadır* (**Sevgi Değeri** Diğer İlgi Alanlarımız, s:180).

*Proje grubu olarak bir gün sonra toplanarak görev bölümü yaptık. Çetin, sınıflara duyuru yapacaktı. Selin ile ben gelen kitapları onarıp kaydedecektik. Ümit de kütüphaneye yerleştirecekti* (**Sorumluluk Değeri**, Kitap Toplama Kampanyası, s:20**).**

*Sayenizde öğlen geldiğimizde tertemiz bir sınıf buluyoruz. Teşekkür ederim dedi* (**Temizlik Değeri**, Sıra Bende, s:21**).**

*Gülen yüzleri, sevinçle parlayan gözleri, her zaman sevgiye açık tertemiz yürekleri ile çocuklar, toplumların ortak umudu, aydınlık yarınların güvencesi, barışın, sevginin ve kardeşliğin temsilcileridir* (**Ümitli Olmak Değeri**, İnternet Haberi,s:30).

*Bu ilke vatanın bütünlüğünü ve milletin bağımsızlığını her şeyin üstünde tutar* (**Vatanseverlik Değeri**, Atatürk İlke ve İnkılâpları, s:54).

*Öncü dediğimiz insanlar, bin bir güçlükle uğraşarak, sayısız engelleri aşarak insanlığın önünü açmışlardır. Bizi bu noktaya ulaştıran bilim insanlarına çok şey borçluyuz* (**Vefa Değeri**, İnsanlığa Adanan Yaşamlar, s:121).

*Günümüzde de imece usulüyle insanlar birbirlerine yardım etmektedirler* (**Yardımseverlik Değeri**, İmece, s:49).

*Hızlı düşünür. Kararlı ve azimli ve çalışkandır. Yeniliklere açıktır. İyi gözlem yapabilir. Hayal gücü yüksektir. Kendine güvenir* (**Yeniliklere Açık Olma Değeri**, Girişimcilik, s:105).

Sosyal Bilgiler Ders Kitabında yer alan metinlerde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin dağılımı incelenmiştir. İnceleme sonucu elde edilen veriler Tablo-3'te verilmiştir.

**Tablo-3** Çalışma Grubunu Oluşturan Metinlerde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Dağılımı

| Değerler | Değer (f) | Değerler | Değer (f) |
|---|---|---|---|
| Adil Olma | 2 | Hoşgörü | 0 |
| Aile Birliğine Önem Verme | 1 | Misafirverlik | 0 |
| Bağımsızlık | 0 | Özgürlük | 1 |
| Barış | 8 | Sağlıklı Olmaya Önem Verme | 0 |
| Bilimsellik | 3 | Saygı | 3 |
| Çalışkanlık | 2 | Sevgi | 13 |
| Dayanışma | 13 | Sorumluluk | 18 |
| Duyarlılık | 0 | Temizlik | 1 |

| | | | |
|---|---|---|---|
| Dürüstlük | 0 | Vatanseverlik | 1 |
| Estetik | 0 | Yardımseverlik | 16 |

Tablo-3'te Sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metinlerde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin dağılımı verilmiştir. Tabloya bakıldığında 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metinlerde, sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerden sırasıyla sorumluluk (f=18), yardımseverlik (f=16), sevgi (f=13), dayanışma (f=13) ve barış (f=8) değerler olurken, en az yer alan değerler aile birliğine önem verme (f=1), özgürlük (f=1), temizlik (f=1) ve vatanseverlik (f=1) değerleri olmuştur. Bağımsızlık, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik ve sağlıklı olmaya önem verme değerleri, 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metinlerde yer almamıştır.

## TARTIŞMA

Araştırmanın amacına yönelik olarak, 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metinler incelenerek, analizler sonucu metinlerde, açık fikirli olmak, adil olma, aile birliğine önem verme, azimli olmak, barış, başarılı olmak, bilimsellik, cesaret, çalışkanlık, dayanışma, dostluk, fazilet, fedakârlık, güvenirlik, idealist olmak, kardeşlik, milli birlik şuuru, nezaket, özgürlük, özgüven, sabırlı olmak, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, ümitli olmak, vatanseverlik, vefa, yardımseverlik ve yeniliğe açık olmak değerleri tespit edilmiştir.

Değerlere ilişkin yapılan çeşitli sınıflamalar incelendiğinde, 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metinlerde bulunan değerlerin, sınıflamaların içinde yer alan değerlerle uyumlu olduğu görülmektedir(Rokeach,1973; Tezcan,1974; Martorella, 1982; Kahle,1985; Ravlin ve Meglina,1987; Ohio State Department of Education, 1990 ; Schwartz,1992; Gibbs ve Earley,1994; Akarsu,1994; Bolay,1996; Kinnier,Kernes ve Dautheribes,2000). Bu durumda araştırma 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metinlerde bulunan değerlerin ilgili alan yazın ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metinlerde en fazla yer alan değerler, sırasıyla sorumluluk, yardımseverlik, sevgi, dayanışma, barış değerleridir. Metinlerde en az yer alan değerler, sırasıyla açık fikirli olmak, aile birliğine önem vermek, güvenirlik, idealist olma, milli birlik şuuru, nezaket , özgürlük , özgüven, sabırlı olmak, temizlik ve yeniliklere açık olmak değerleridir. Belet ve Deveci (2008) tarafından ilköğretim 1-5. sınıflar arası Türkçe ders kitaplarının incelenmesi ile ilgili araştırmada, ders kitaplarında ortaya çıkan değerler; ulusal değerler, sorumluluk, özdenetim, çalışkanlık, hoşgörü, merhamet, nezâket, onurlu olma, tutarlılık, dürüstlük olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucu elde edilen değerlerden sorumluluk, çalışkanlık, nezaket değerleri araştırmamız sonuçları ile paralellik göstermektedir. Dilmaç (2008) tarafından yapılan araştırma sonucunda öğretmen adaylarının en çok önemsedikleri değerlerin evrensellik, güvenlik, iyilikseverlik ve özyönelim olduğu görülmektedir. Araştırmamızda da yardımseverlik 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metinlerde en fazla yer alan değerler arasında yer almaktadır .Bu bakımdan yardımseverlik ile ilgili bulgular araştırmamızı destekler niteliktedir. Yıldırım'ın (2009) çalışmasında sınıf öğretmenlerince çocukların kazanmalarını arzu ettikleri değerlerden vatanseverlik, çalışkanlık, aileye önem verme, duyarlılık, saygı, sevgi, dürüstlük, özgürlük, hoşgörü, yardımseverlik, dayanışmacılık, sağlığa önem verme ve bilimsellik ön plana çıkmaktadır. Bu değerler arasından vatanseverlik, çalışkanlık, aileye önem verme, saygı, sevgi, özgürlük, yardımseverlik, dayanışmacılık ve bilimsellik değerleri çalışmamızda yer alan değerler arasında yer almaktadır.

Araştırmanın amacına yönelik olarak, 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metinlerde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan tüm değerlerin orantısız bir şekilde dağılım gösterdiği söylenebilir. Metinlerde sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerden sırasıyla sorumluluk, yardımseverlik, sevgi, dayanışma ve barış değerleri en fazla yer alan değerler olurken, aile birliğine önem verme, özgürlük, temizlik ve vatanseverlik değerleri en az yer alan değerler olmuştur. Bağımsızlık, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik ve sağlıklı olmaya önem verme değerleri, 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metinlerde yer almamıştır. Aslan (2007)

araştırmasında, ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilere en yüksek düzeyde kazandırılabilen değerin "Aile Birliğine Önem Verme", en düşük düzeyde kazandırılabilen değerin ise "Sorumluluk" değeri Olduğunu belirtmiştir. Araştırmamız bu değerlerin dağılımı bakımından farklılık göstermektedir. Araştırmamızda sorumluluk değerinin metinlerde en fazla yer alan değerler arasında olması, araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Aral (2008) araştırmasında Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde, sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü ve temizlik değerlerine yer verilmediği, sevgi, saygı ve dini duygular ve vatanseverlik değerlerinin en çok yer alan değerler olduğu tespit edilmiştir. Araştırmamız kapsamında tespit edilen değerlerden yardımseverlik ve sevgi değeri ile ilgili bulgular araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Şen (2008), altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri ilettiği değer açısından incelediği araştırmasında, sevgi ve vatanseverlik değerleri metinlerde en fazla yer alan değerler olurken; barış, aile birliğine önem vermek, misafirperverlik, temizlik en az iletilen değerler olarak tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları ile araştırmamız kapsamında en az ve en çok yer alan değerler bakımından benzerlikler göstermektedir.

Bu araştırmada 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bulunan metinlerin öğrencilere değer aktardığı belirlenmiştir. Ders kitaplarında yer alan metinlerin, öğrencilere değer aktarmak için etkili araçlar arasında yer almaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek adına ders kitaplarında kullanılan okuma metinlerinin de öğrencilere değer kazandıracak, onlara doğru davranış modelleri sunacak bir içerikle sunulması gerekmektedir. Araştırmamız sonucunda ilköğretim 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bulunan metinlerin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerleri yeterince içermediği tespit edilmiştir. Ders kitapları ile ilgili okuma metinlerin seçiminde, toplumumuzun sahip olduğu değer yargılarını ve öğretim programlarında belirtilen değerleri içeren, değer aktarımını destekleyen metinler seçilmelidir. Bu araştırmada 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metinlerde bulunan değerler incelenmiştir. İlkokul, ortaokul ve ortaöğretimin diğer kademelerinde okuma metinlerinin kullanıldığı ders kitaplarında yer alan değerlerin incelenmesi, bundan sonraki araştırmacılara önerilebilir.

## KAYNAKÇA

Akarsu, B. (1994).*Felsefe Terimleri Sözlüğü*. (5. Baskı). İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığı'nın Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Aslan, R. (2007). *Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Birinci Basamaktaki Öğrencilerin Temel Bilgi, Beceri ve Değerler Kazanma Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Belet, Ş. D. & Deveci, H. (2008). *Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi*. VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu. Çanakkale: 2-4 Mayıs 2008.

Bolay, S.H. (1996). *Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü*. (Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Büyüköztürk, Ş vd. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (3.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. & Çıkılı, Y. (2008). *Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Değerler Eğitimi Dergisi. 6 (16): 69-91.

Ercan, İ. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programlarında Ulusal ve Evrensel Değerler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Gibbs, L. & Earley, E. (1994). *Using Children's Literature to Develop Core Values*. Phi Delta Kappa Fastback (Whole No. 362).

İmamoğlu, E., O. Karakitapoğlu & Aygün, Z. (1999). 1970'lerden 1990'1ara değerler: Üniversite düzeyinde gözlenen zaman, kuşak ve cinsiyet farklılıkları. *Türk Psikoloji Dergisi,* 14 (44): 1-22

Kahle, Lynn R. (1985). *Social Values in the Eighties: A Special Issue*. Psychology and Marketing, 2: 231-237.

Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İkeler, Teknikler*. (18. Basım) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kılıç, A. & Seven, S. (2002). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegema Yayıncılık.

Kinnier, R.T., Kernes, J.L. & Dautheribes, T.M. (2000). *A short list of universal moral values. Counseling and Values.* October 1, 1-20. CK American Counseling Association. http://highbeam.com adresinden 05/09/2010 tarihinde elde edilmiştir.

Martorella, P. (1998). *Social Studies for Elemantary School Children: Developing Young Citizens*. (Second edition). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall

MEB, (2006). *Ekim 2589 Sayılı Tebliğler Dergisi*. Ankara: MEB Yayınları.

MEB, (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4.-5. Sınıf Programı Öğretim Programı Ve Kılavuzu*. Ankara: MEB Yayınları.

Ohio State Department of Education. (1990). *Character education in Ohio: Sample strategies, (Guides-Non Classroom Use 055- Test Evaluation Instruments).* ERIC Document Reproduction Service No. ED350: 196.

Patton, M.Q. (1997). *How to use qualitative methods in evaluation*. Newbury park, CA: SAGE Publications.

Ravlin, E.C. & Meglino, B.M. (1987). *Effects of values on perception and decision making: A study of alternative work values measures*. Journal of Applied Psychology, 72: 666-673.

Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: Free Press.

Schwartz, S. (1992). *Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In Advances In Experimental Social Psychology*. San Diego: Academic Press. M. P. Zanna, Ed. 25: 1-65.

Sezer, Ö. (2005). *İlköğretim 1. Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin İncelenmesi.* II.Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, 4-6 Ekim 2006, Ankara.

Şen, Ü. (2008). *6.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1 (5): 763-779.

Özden, Y. (2008). *Eğitimde Dönüşüm Yeni Değer ve Oluşumlar*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Tezcan, M. (1974). *Türklerle İlgili Sterotipler (Kalıp Yargılar) ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayımları.

Tezcan, M. (1997). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Bilim Yayıncılık
Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, K. (2009). Values education experiences of Turkish class teachers: A phenomenological approach. *Eurasian Journal of Educational Research*, 35: 165-184.